

УДК 378.14

Наталія Чен

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Стаття присвячена проблемі організації інноваційного навчання у вищих педагогічних навчальних закладах. З'ясовано сутність інновацій та інноваційного навчання. У статті розглянуто теоретичні основи інноваційного навчання. Увагу приділено формам і методам інноваційного навчання. Виділено структуру організації інноваційного навчання. Розкрито основні ознаки інноваційного навчання. У статті наголошено на необхідності впровадження інноваційного навчання у практику ВНЗ і його ролі у підготовці майбутніх педагогів до професійної діяльності. Окреслені питання майбутніх досліджень.

Ключові слова: інновація, інноваційне навчання, організація інноваційного навчання, вищі педагогічні навчальні заклади.

В останні роки інноваційність у освіті привертає увагу соціологів, філософів, психологів і педагогів.

Сьогодні перед вищою школою стоїть завдання підготовки фахівців творчих, відповідальних, ініціативних, готових до самореалізації і швидкої адаптації до нових умов. З метою формування творчої особистості майбутнього педагога в навчальному процесі сучасна дидактика рекомендує збагачувати традиційні форми і методи навчання такими, які б сприяли розвитку самостійності, високого рівня активності, емоційності та творчості. Саме це є основою для активного набуття студентами загальнонаукових і професійних знань, навичок і вмінь.

Сучасна школа потребує вчителя творчого, спроможного показати свій індивідуальний стиль професійної діяльності. Тому підготовка майбутнього вчителя до професійно-педагогічної діяльності має бути, передусім, спрямована на розвиток уміння проектувати навчально-виховний процес узагалі та індивідуальний освітній маршрут для кожного учня з метою їх особистого розвитку в ході освітньої діяльності, володіти прийомами діагностики і самодіагностики. Це призводить до необхідності перебудови освітнього процесу у вищій школі й у зв'язку з цим пошуку і розробки нових технологій навчання майбутніх педагогів.

Дослідженню цих проблем велику увагу приділяли В. Взятишев, Є. Винославська, Г. Жилін, Л. Карамушка, І. Карнілова, А. Лапдун, Ю. М'якотін, В. Нікітаєв, В. Паламарчук, Г. Пирогов, В. Пінчук, М. Поташник, Л. Подимова, С. Поляков, О. Пометун, О. Попова, А. Пригожин, В. Прісняков, В. Сергієвський, А. Сластьонін, А. Чернюк, Б. Чижевський, Н. Юсуфбекова та ін.

Теоретичні та практичні аспекти інноваційних процесів у навчанні

були предметом дослідження таких зарубіжних авторів, як: М. Барер, Б. Берштейн, Б. Блум, В. Браун, Д. Гозлінг, В. Макдоналд, Е. Роджерс, Н. Силвер та ін.

Проведений аналіз наукової літератури свідчить про те, що питання організації інноваційного навчання у вищих педагогічних навчальних закладах не було предметом спеціального комплексного дослідження.

Вивчення практичного досвіду сучасних вищих педагогічних закладів дозволяє стверджувати, що рівень психолого-педагогічної освіти студентів недостатньо відповідає реальним вимогам суспільства у підготовці майбутніх учителів до професійної діяльності, що спричиняє необхідність чіткої організації інноваційного навчання.

Мета статті полягає у з'ясуванні сутності інновацій та інноваційного навчання, його організації у вищих педагогічних навчальних закладах.

За загальним визнанням, друга половина ХХ – початок ХХІ сторіччя – це період «глобальних інновацій» у всіх галузях культури, економіки, техніки, суспільного життя.

Поняття «інновація» почало використовуватися у вітчизняній дидактиці на початку 90-х років ХХ століття. Перенесення його у сферу освіти було пов'язане з поширенням поглядів на сучасне суспільство як на постіндустріальне, в якому освіта відіграє одну з провідних ролей.

Інновацію розуміють як процес створення і використання нового досвіду, що пов'язаний зі змінами у соціально-освітній сфері (А. Пригожин); як перетворення і зміни в образі діяльності, стилі мислення педагога, створенні цілісної концепції, що лежить в основі загальної системи навчально-виховної роботи (К. Ангеловські, М. Кларін), як фактор стимулювання професійної активності вчителів (Т. Браже, С. Вершиловський), як прояв творчості у педагогічній діяльності (В. Кан-Калік).

Наряду з терміном «інновації у навчанні» вживається термін «інноваційне навчання».

Інноваційне навчання має ті ж компоненти, що і традиційне навчання, але змінюється змістовне наповнення цих компонентів (змінюються навчальні програми, відбуваються зміни у формах і методах навчання, на інший рівень виходить самоконтроль за засвоєнням знань, набуттям умінь і навичок (рефлексія)).

Інноваційне навчання, на відміну від традиційного, спрямоване не на навчальний предмет і подання студентові повної суми знань, а, передусім, – на розвиток особистості студента.

Засвоєння знань у цьому випадку є наслідком, точніше побічним продуктом досвіду переживань, зокрема й уявного досвіду.

У концепції інноваційного навчання студентів, яка розроблена В. Сластьоніним та Л. Подимовою, в якості основних функцій надано такі: усвідомлений аналіз професійної діяльності на основі мотивів і диспозицій; проблематизація та конфліктизація дійсності – бачення у ній колізій та невідповідностей, які безпосередньо не сприймаються; критичне

відношення до нормативів; рефлексія та побудова системи змістів (змістотворчість); відкритість до середовища, і професійних нововведень зокрема; творчо перетворююче відношення до світу, вихід за межі нормативної заданості; потяг до самореалізації, до утілення у професійній діяльності власних намірів і способу життя; суб'єктування елементів змісту в особисто-суттєвий зміст, тобто наділення особистісним змістом [1, с. 150].

Ми згодні з думкою В. Сластеніна та Л. Подимової, що особистісний сенс студент може знайти лише сам на основі своєрідного дослідження ситуації, її зв'язків з потребами. «Особистісне дослідження ситуації виступає одночасно і як вищий прояв пізнавальної функції інтелекту, оскільки у момент особистісної рефлексії відбувається більш повне відображення зв'язків і відношень з оточуючим середовищем» [1, с. 150].

Інноваційне навчання представляє суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників навчання, одиницею управління якої є цілісна навчально-виховна ситуація. Тому теоретики і практики інноваційного навчання часто відкидають сталі для традиційного навчання категорії як теоретичні абстракції. Дж. Дьюї був переконаний у тому, що питання методу навчання в остаточному підсумку може бути зведено до питання про послідовність розвитку здібностей та інтересів тих, хто навчається [2, с. 53].

Форми і методи інноваційного навчання досить різноманітні: розробка проектів, програм, планів, розв'язання нестандартних завдань, індивідуальні нестандартні завдання, ділові ігри, особистісно-орієнтовний підхід, перехід від монологу до дискусії, диспути, «мізкові штурми».

Однак, у сучасній педагогічній літературі не існує чіткої класифікації форм і методів інноваційного навчання.

Так, С. Ковальова визначає такі інноваційні форми, як модульне навчання, бізнес-семінари, Інтернет-лекції, доступ до Інтернету, використання Інтернет-технологій, відео- та телеконференції, дистанційне чи відкрите навчання, науково-практична конференція, локальний моніторинг. Окреслює вона також і методи: аудіовізуальні, Кейс-стаді (мікро- і макрокейси), комп'ютерні ігрові моделі, письмові дискусії, комп'ютерне тестування, мізковий штурм, інтерактивні методи [3].

А. Губарева, Н. Волкова, С. Воробйова акцентують увагу на впровадженні таких інноваційних форм, як складання тестів та ситуаційних задач студентами, написання тематичних есе. Але, на наш погляд, це є методами, а не інноваційними формами навчання.

В. Кирюхін та М. Цветкова наводять такі інноваційні форми, які, на їхній погляд, можна застосовувати під час роботи з обдарованою молоддю. Це: форма, що оснований на загальній моделі індивідуальної підготовки; моделі корпоративного навчання; комунікативні або мережеві моделі; моделі партнерства [4].

У педагогічній літературі недостатньо розроблена проблема інноваційних методів. На наш погляд, цікавою є класифікація методів

А. Хуторського, чиї погляди підтримує Б. Житник:

1) евристичні методи;

2) методи продуктивного навчання (*когнітивні методи навчання* (наукові методи, метапредметні методи, метод емпатії, метод змістовного бачення, метод символічного бачення, метод евристичного спостереження, метод фактів, метод досліджень, метод конструювання понять, метод конструювання правил, метод гіпотез, метод прогнозування, метод помилок, метод конструювання теорій), *креативні методи навчання* (метод придумування, метод «Якби...», метод образної картини, метод гіперболізації, метод аглютинації, метод «мізкового штурму», метод синектики, метод «морфологічного аналізу»), *оргдіяльнісні методи, або методи організації навчання* (методи учнівського планування, методи створення освітніх програм учнів, методи нормотворчості, методи взаємонавчання, метод рецензій, методи контролю, метод рефлексії, методи самооцінки));

3) система занять, що утворені шляхом трансформації методів навчання до рівня форм навчання (метод проєктів, метод «евристичне занурення») [5; 6].

Б. Лівер наголошує на тому, що інноваційне навчання виходить за межі методу і підручника та вимагає уважного ставлення до стилів навчання [7, с. 7]. У такому навчанні акцент зміщений з організаційних форм і методів на творчу імпровізацію вчителя, на його можливість відкривати, розробляти, вдосконалювати і застосовувати властиві лише йому підходи до навчання. Тому організацію інноваційного навчання можна розглядати лише в конкретних проявах дидактичних моделей. У загальних рисах доцільно говорити про пріоритети.

Розглядаючи організацію інноваційного навчання як діяльність, що має певну структуру, можна визначити її певні складові компоненти: *мотиваційно-цільовий* (має на меті збудити і закріпити стійке позитивне ставлення до інноваційного навчання, викликати допитливість, закріпити особистісно значущий сенс навчальних дій; формує внутрішню потребу до творчого пошуку, пізнавальної самостійності), *змістовий* (уключає вже засвоєні знання, на яких ґрунтується вивчення нового, і власне нові знання та способи дій, що є об'єктом засвоєння), *процесуальний* (способи діяльності /дії, операції/, з яких складаються способи її виконання, залучення студентів до нових ситуацій на основі використання інноваційних методів і прийомів, що сприяє розвитку творчого мислення та вимагає використання ними, творчих умінь і здібностей) та *рефлексивно-корекційний* (аналіз і самоаналіз рівня знань, умінь і навичок, визначення причин неуспішності в кожному конкретному випадку і відповідна робота щодо їх усунення, потяг до самовдосконалення).

В інноваційному навчанні перевага надається таким формам взаємодії, які забезпечують високий рівень активності кожного студента, максимальне включення його досвіду, а на перший план висувуються

творчі та продуктивні завдання. Головною ознакою інноваційного навчання є те, що студент порівнюється сам з собою, а його прогрес оцінюється за багатьма особистісними параметрами (інтелектуальний розвиток, культура мови, здатність до спілкування, самостійність, ініціатива, відповідальність тощо). Але при цьому перевага надається не оцінці з боку викладача, а взаємо- і самооцінці в групах студентів у межах спільної діяльності та змісту.

Освіта, на відміну від інших сфер діяльності суспільства, має значний простір для вибору змісту, форм і методів навчання. Тому необхідно правильно визначити шляхи, які допоможуть студентам опанувати необхідні знання, вміння, методики та технології.

Процес професійної підготовки вчителя є специфічною частиною професійного становлення майбутніх педагогів.

Вважаємо, для того, щоб молодий учитель – випускник педагогічного ВНЗ міг впроваджувати інноваційне навчання у практику, необхідно щоб у процесі власного навчання він сам пройшов через усі етапи цієї діяльності.

Тому й виникає необхідність у більш глибокому вивченні всіх аспектів інноваційного навчання та його впливу на професійну підготовку студентів педагогічних ВНЗ.

Але поряд з цим, у педагогічній науці не розроблено проблему інноваційних форм і методів навчання як у загальноосвітніх, так і у вищих навчальних закладах. Ця проблема і досі залишається відкритою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Слостенин В. А. Педагогика: инновационная деятельность / В. А. Слостенин, Л. С. Подимова. – М. : ИЧП «Издательство Магистр», 1997. – 308 с.
2. Дьюї Дж. Моє педагогічне кредо / Дж. Дьюї // Шлях освіти. – 1998. – № 4. – С. 50–53.
3. Ковальова С. М. Інноваційні форми та методи професійної кооперативної освіти : електронне наукове видання [Електронный ресурс] / С. М. Ковальова. – Режим доступа : <http://eprints.zu.edu.ua/2135/1/8.pdf>
4. Кирюхин В. М. Инновационные формы работы с одаренной молодежью в условиях интернетизации российского образования [Электронный ресурс] / В. М. Кирюхин, М. С. Цветкова // Конгресс Конференций ИТО – 2008 : електронне наукове видання. – Режим доступа : <http://ito.edu.ru/2008/moscow/iii/3/iii-3-7902.html>
5. Хуторской А. В. Современная дидактика : учеб. для вузов / А. В. Хуторской. – СПб : Питер, 2001. – 544 с.
6. Методичний порадник: форми і методи навчання / [автор-укладач Б. О. Житник]. – Харків : Вид. група «Основа», 2005. – 128 с.
7. Ливер Б. Л. Обучение всего класса / Б. Л. Ливер ; [пер. с англ.] – М. : Академия, 1995. – С. 7.